

BO CAVEFORS:

Katolsk sociallära, socialkonservatism och Marx

Finns det något samband mellan politisk realitet och politisk etik? Den tyske professorn Bernhard Sutor, som skrivit en bok om politisk etik, hävdar att politikern alltid måste handla utifrån ett etiskt normsystem men att hon/han aldrig får låta sitt agerande bestämmas av enbart detta.

Inte utan skäl kritiseras företrädare för katolsk sociallära för att alltför mycket syssla med socialfrågor och arbetsförhållanden på bekostnad av politiska frågor i vidare mening, som författningsfrågor, inrikespolitik, ekonomi och internationella relationer.

Professorn i politisk vetenskap vid universitetet i Eichstatt, Bernhard Sutor, född 1930, ger i sin bok om politisk etik – *Politische Ethik. Gesamtdarstellung auf der Basis der Christlichen Gesellschaftslehre* (Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn 1991) – kritiken substans och framtidsvisioner. Sutor är klart orienterad mot storheter som Oswald Nell-Breuning, Josef Pieper, Hans Maier och Hans Buchheim, vilka sedan 20-talet varit faddrar för en samhällsmedveten katolsk politisk etik där socialläran förvandlats till samhällslära. De menar att det inte räcker att fylla politikerparollerna med moraliska krav eftersom motståndarna i så fall gärna slår bakut i stället för att låta sig omvändas med hjälp av kloka argument. Bundesarbeitsminister Norbert Blüm (CDU) går på samma linje och säger i en intervju i Rheinischer Merkur (1991:50) att "socialismens sammanbrott ger den kristna socialläran möjligheter som aldrig tidigare" och han fortsätter: "Gammalliberalismen har visat vad den förmådde: hunger och fattigdom ökade. — — En på kristendomen inspirerad politik måste också kunna ge svar på vardagens frågor. — — Företrädare för den individualistiska liberalismens dialektik förstår inte att om man tillåter allt som är möjligt, bidrar man till att friheten minskar."

Bo Cavefors är bokförläggare.

Moralistisk fundamentalism

Sutor hävdar att kristna alltför ofta företräder en farlig och förment opolitisk moralistisk fundamentalism som utgår ifrån att världen kan befrias från det onda om svaga och fördärvade politiker inser att de syndat och syndar. Situationen har emellertid förbättrats sedan Andra Vatikanconciliet, det kyrkligt-katolska främlingskapet inför den demokratiska staten och inför pluralistiska samhällen är ett i dag i princip övervunnet mardrömstillstånd. Sutors grundtes är att politikern alltid måste handla utifrån ett etiskt normsystem men att hon/han aldrig får låta sitt agerande bestämmas av enbart detta. Kristen politisk etik relateras visserligen till solida filosofier om rättfärdighet och respekt för den enskilda människan men denna etik måste kompletteras med fackkunskap. Det är inte tillräckligt, skriver Johannes XXIII i encyklikan *Pacem in Terris* 1963, att vara upplyst av tron och besjälad av en önskan om att göra gott enligt evangeliernas bud. Därutöver krävs att människan engagerar sig i samhället och bjuder ut sina erfarenheter från arbetsliv, vetenskap och kultur. Politisk etik är i sig inget politiskt mål men förutsätter att var och en reflekterar över politikens mål och medel. Därför, menar Sutor, kan inte människans samhällsinsats ske enbart inom ramen för den politiska handlingens etik, denna måste vidgas till att också bli en de politiska institutionernas etik.

I katolsk sociallära bekräftas att i det moderna och pluralistiskt demokratiska industrisamhället har individen i många avseenden positiva möjligheter att rättsligt och politiskt själv avgöra det liv hon vill leva ekonomiskt och socialt. Trots

detta har samhället inte funnit rätt balans mellan individens fria vilja och de sociala institutionella krav som är en förutsättning för att människor skall leva i harmoni och fred med varandra. Västvärldens demokratier lider av obalans mellan subjektiv och objektiv frihet, flertalet människor överskattar "självförverkligandet" och förfaller till subjektivt moraliserande. Individualetik och socialetik är två ännu ej förenade storheter. Sociala institutioner får ej vara endast "proteser" utan måste vara en väsentlig del av förutsättningen när den enskilda människan skall ta till vara de chanser hon erbjudes. Märkligt nog förbiser Sutor de antropologiska förutsättningarna att vara god eller ond, att handla konstruktivt eller destruktivt. Först i bokens avsnitt om våldets problematik talar författaren om människans ambivalens inför det onda som skapar dålig politik trots hennes vilja och förmåga att göra det goda. Politik är inte, menar Sutor och följer sociallärans faddrar tätt i spåren, att välja mellan befrielse eller ut-sugning, mellan ljus och mörker, utan att finna den smala väg som leder till det minst onda. Frihet, rättvisa eller fred får inte skapas på bekostnad av de båda andra storheterna. Klokhetens strategi i aristotelisk mening bör vara ledstjärna för samhällets centrala politiska vilja.

Centesimus Annus

Insikten i politisk realism innebär att Sutor bjuder på genomtänkt kritik av politisk teologi, av befrielse-teologierna och av den katolska sociallärans förhållande till de västliga demokratier där ledande politiker inte tillräckligt tydligt analyserar skillnaderna mellan vad som menas med

frihet och vad som bör vara sociala grundrättigheter. Författaren lovordar den sociala marknadsekonomins samhällsmodell och hänvisar till Johannes Paulus II:s senaste socialencykliga *Centesimus Annus*, dvs att marknadskrafternas etik är detsamma som politisk etik. Det innebär att det mer är en uppgift för politiker än för marknadens aktörer att se till att moralen inom ekonomi och handel inte sjunker samtidigt som allmänrättvisan kräver social omfördelning av samhällets och enskildas resurser så att kollektiva säkerhetsnät och infrastrukturer fungerar.

Finns det något faktiskt samband mellan politisk realitet och politisk etik? Politik handlar om att besvara och lösa mänskliga problem och kan därför inte handhas av experter. Byggnadsingenjören vet hur ett hus skall byggas för att inte ramla ihop när det stormar men han kan inte och får inte besluta om man skall bygga hyreshus i stället för barndaghem. Varje enskild situation kan således endast lösas om man tar hänsyn till principer och normer som ligger utanför den tekniska och/eller teoretiska sanningen. Klassisk kristen etik är sedan Tomas ab Aquinos dagar inte en normetik utan en dygdetik. Den första och främsta av de fyra kardinaldygderna är klokhet, förmågan att i praktiken använda sunt förnuft och därmed också välja det goda och riktiga.

Kristen politisk etik

Kristen politisk etik har två poler, individuell etik för aktiva politiker och social-etik som målet för politikernas agerande för människors gemensamma väl. Kristen samhällslära står därmed i opposition till

Thomas Hobbes pessimistiska människosyn och tror i stället på mänskligt förnuft trots att man samtidigt betonar människans möjligheter till synd och därför hävdar att staten i nödfall kan tillåtas använda tvång. Kristen samhällslära accepterar Marx teser om att det finns klasser och klasskamp, att konflikter mellan samhällsgrupperna i huvudsak beror på orättvisa skillnader ekonomiskt och socialt. Kristen samhällslära räknar med människans förmåga att samarbeta även vid öppna konflikter, tron kan inte oreflekterat omsättas i praktisk handling utan lever samtidigt i och av religiös och samhällelig praktik. Politisk teologi visar att växelvis korrelation mellan tro och praktik innebär att tron också är en kritisk del av den samhälleliga praktiken. Ortopraxi, att göra det rätta, måste samverka med ortodoxi, att tro det rätta.

Arbetarrörelsernas och de kristsociala partiernas kapitalismkritik gäller inte marknadsekonomi eftersom denna tidigt visade sig produktiv. Det man kritiserar är den kapitalistiska samhällsordning som inte nödvändigtvis behöver vara resultatet av kapitalistisk marknadsekonomi. Kritiken riktar sig framför allt mot egendoms- och ägarstrukturer som utnyttjar de politiska ramar inom vilka marknadsekonomi fungerar. Av detta följer att kristna människor kan följa Marx en bra bit på vägen in i hans tidiga skrifter om människans främlingskap i den industriell-kapitalistiska produktionsprocessen. Redan Leo XIII talar om hur flertalet människor lever ett ovärdigt och omänskligt liv medan ett tunt skikt människor håller den stora massan egendomslösa i faktiskt slaveri.